

Kleuters met een A. En nu?

Toetsresultaten bij kleuters zijn voor u aanleiding om te handelen, in actie te komen. De noodzaak tot actie geldt voor alle kleuters. Er moet niet alleen actie worden ondernomen bij laag scorende kinderen. Maar ook bij kinderen, die in de hoogste categorie scoren! Wat doet u met deze kleuters, als u niet vooruit wilt lopen op het aanbod in groep 3? En hoe maakt u een activiteit uitdagend voor deze kinderen? In dit artikel leest u daar meer over.

Nienke Lansink & Irma Koerhuis

Over de auteurs

Nienke Lansink en Irma Koerhuis zijn beiden ontwikkelaars bij de vakgroep *Het Jonge Kind*, van het Cito, in Arnhem.

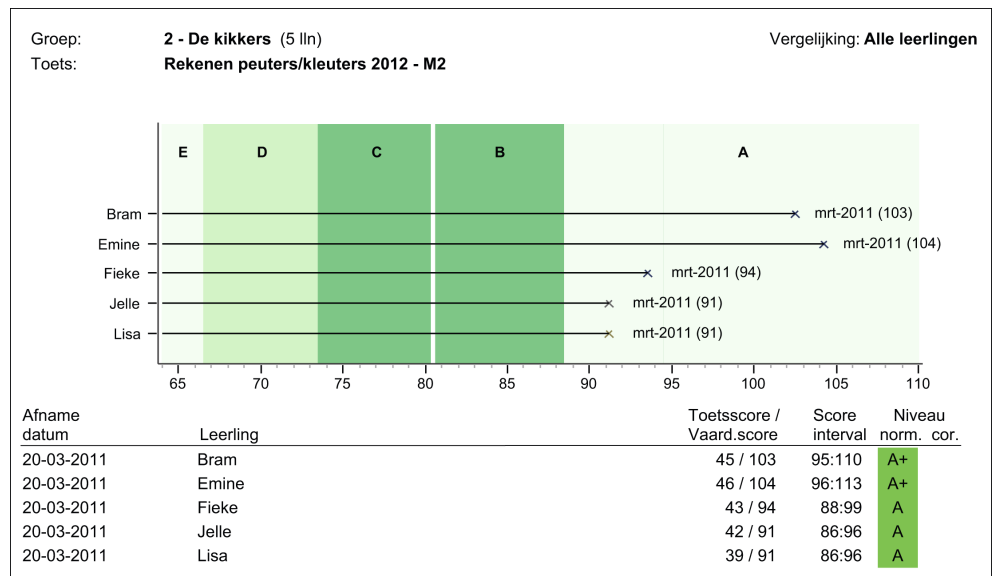
Een ontwikkelingsvoorsprong 'vaststellen'

Hoogst scorende kinderen

Stel: u hebt bij uw kleuters net de toetsen *Taal voor kleuters* en *Rekenen voor kleuters* afgenomen. En bij het analyseren van de resultaten blijkt, dat 5 van de 25 kinderen in uw groep op beide toetsen niveau A (I) behalen. (Zie als voorbeeld: figuur 1, hierna.)

Deze vijf kinderen behoren tot de hoogst scorende groep (de groep die ver boven het gemiddelde scoort). En nu? In ieder geval: eerst 'verder kijken dan het toetsresultaat lang is'. Mogelijk hebben deze kinderen een ontwikkelingsvoorsprong.

Figuur 1
Voorbeeld van een deel van een groepsrapport. (Bron: Computerprogramma LOVS, van het Cito.)





Het komt vanzelf wel goed. Of toch niet?

Terug naar uw groepje van vijf kinderen met niveau A. Op zich verbaast het u niks, dat deze kinderen hoog scoren. Dat had u al verwacht op basis van uw dagelijkse observaties, de gesprekjes die u met de kinderen voert en hun werkjes. Gesprekken met de ouders van de kinderen bevestigen uw beeld.

Maar wat nu? De kinderen kunnen goed meekomen. Zeer goed zelfs. Dus die komen er wel, denkt u? Ja, dat kan. Een deel van de kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong zal zich 'gewoon' goed ontwikkelen, conform hun capaciteiten. Ook als u géén speciale aandacht aan hun ontwikkelingsvoorsprong besteedt.

Vaak wordt de noodzaak tot actie vooral gevoeld bij de laagst scorende kinderen. Maar in het kader van opbrengstgericht werken – en vooral ook voor de motivatie van de kinderen zelf – moet er óók actie ondernomen worden bij hoge scores!

Niet alle kinderen met hoge toetsscores zullen zich 'vanzelf' conform hun capaciteiten ontwikkelen. (Denk aan de eerdergenoemde 'onderpresterders'.) Het is belangrijk, om onderpresteren te voorkomen. Dat kan door tijdig te signaleren en uw aanbod aan te passen aan het niveau van het kind. Daarmee kunt u voorkomen, dat een kind gedemotiveerd raakt.

Met welke kinderen aan de slag?

U wilt de vijf kinderen met niveau A graag uitdagen op hun eigen niveau – in 'de zone van de naaste ontwikkeling' – om ze zo optimaal mogelijk in hun ontwikkeling te stimuleren. Maar hoe? En is het misschien verstandig, om daarbij ook twee andere kinderen uit uw groep 'mee te nemen'? Kinderen, die weliswaar een C-niveau behalen op de toetsen, maar waarvan u toch sterke vermoedens hebt (mede op basis van gesprekken met de ouders), dat ze veel meer kunnen dan ze laten zien!

Compleet beeld

Om op een zo betrouwbaar mogelijke manier vast te stellen of daar sprake van is, is het belangrijk, om informatie uit verschillende bronnen te gebruiken. We noemen:

- Uw eigen, dagelijkse observaties (eventueel in combinatie met een portfolio).
- Resultaten op gestandaardiseerde toetsen en/of observatielijsten.
- Gesprekken met ouders.
- Gesprekken met het kind.

Door informatie uit deze verschillende bronnen 'mee te nemen', krijgt u een zo compleet mogelijk beeld van het niveau en de ontwikkeling van een kind. Vaar dus niet blind op alleen maar een toetsresultaat. Ook niet bij kinderen, die géén 'A' (I) halen!

Een ontwikkelingsvoorsprong komt namelijk niet altijd tot uiting in hoge toetsresultaten. Kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong kunnen gaan 'onderpresteren'. Dat kan tot uiting komen in toetsresultaten. Maar het kan ook zichtbaar zijn in het gedrag van het kind in de groep óf in de activiteiten die het uitvoert. Het is zinvol, om daar ook bij het interpreteren van uw dagelijkse observaties en het 'beoordelen' van een portfolio rekening mee te houden.

* Onderpresteren houdt in, dat het kind niet laat zien wat op basis van zijn/haar capaciteiten verwacht kan worden.

U besluit om met deze zeven kinderen aan de slag te gaan en na enige tijd te evalueren hoe het gaat. Sluit het meer uitdagende aanbod inderdaad goed aan bij het ontwikkelingsniveau van deze kinderen? Of is het voor enkele kinderen misschien toch te hoog gegrepen? In dat geval kunt u natuurlijk de samenstelling van het groepje, dat u extra uitdaging aanbiedt, aanpassen.

Wél uitdagen, maar niet vooruitlopen: hoe doe je dat?

Piramide voor pientere kinderen

U wilt in kleutergroepen niet alvast een voorschot nemen op het onderwijsaanbod in groep 3. Maar wat dan? In de *Piramide*-projecten van het Cito hebben de makers speciaal voor deze situaties activiteiten opgenomen. (Namelijk: activiteiten voor pientere kinderen.) De achterliggende principes van deze activiteiten zijn methode-onafhankelijk, waardoor u deze activiteiten bij ieder aanbod kunt toepassen. Bijvoorbeeld door een deel van het reguliere programma te vervangen door verrijksactiviteiten. Zo hoeft u niet vooruit te lopen op het programma van de volgende groep. Verrijken kan bijvoorbeeld door te 'verbreden' of te 'verdiepen'.

Verrijken

Verbreden

Bij 'verbreden' pakt u een 'aspect' uit een reguliere groepsactiviteit. Voor de kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong borduurt u daar op voort. We noemen twee voorbeelden:

- Plan een activiteit, waarin een vergrootglas als hulpmiddel wordt gebruikt, om (zowel buiten als binnen) allerlei kleine voorwerpen (zoals insecten, blaadjes, zand en steentjes) te bekijken. Uw groepje van zeven kinderen kan dan uitzoeken hoe een vergrootglas werkt en welke voorwerpen je allemaal als een vergrootglas kunt gebruiken.
- Naar aanleiding van een activiteit over kleur

en kleurgebruik kan het groepje uitzoeken hoe kleuren zijn samengesteld en wat de invloed van licht is op het waarnemen van voorwerpen en kleuren.

Verdiepen

Bij 'verdiepen' bouwt u voort op de 'inhoud' van de reguliere groepsactiviteit: u gaat er dieper op in. We noemen weer twee voorbeelden:

- In een project over eten en drinken hebben de kinderen de verpakkingen van eten en drinken verkend en onderzocht. Aansluitend daarop laat u uw groepje van zeven kinderen zélf een verpakking voor een levensmiddel bedenken en maken. Uiteraard moet de verpakking wel aan een aantal eisen voldoen. (De verpakking moet bijvoorbeeld goed passen bij het product, gemakkelijk op te bergen zijn, enzovoort.)
- Na het voorlezen van het prentenboek *Balotje op vakantie* (van de auteur Yvonne Jagtenberg, uitgegeven door uitgeverij Leopold, ISBN 978 90 25 85 11 32) gaat het groepje dieper in op 'op vakantie zijn'. De kinderen bespreken op welke gebieden (vriendjes maken, eten, slapen, spelen, enzovoort) er zoal verschillen zijn tussen 'thuis zijn' en 'op vakantie in een ander land zijn'.

Werkwijze

Denkproces centraal

Stel tijdens de uitvoering van de verrijksactiviteiten het (denk)proces centraal en maak het resultaat daaraan ondergeschikt! Bij de activiteiten, die u met de kinderen doet, gaat het niet zozeer om het uiteindelijke resultaat, maar juist om het (denk)proces daar naartoe. Dat is waar de kinderen van leren! Leg dat ook uit aan de kinderen.

Anticiperende vragen

- U kunt de kinderen hierbij ondersteunen, door vragen te stellen, die het denkproces stimuleren. Stel anticiperende vragen als:



Praxisbulletin.nl

Dit artikel heeft een uitbreiding op praxisbulletin.nl.

Daar zijn opgenomen:

- Suggesties voor het aanpassen van projectactiviteiten voor pientere kinderen.
- Voorbeeld van een *Hoe zit dat?*-activiteit (figuur 4).

- 'Hoe ga je het aanpakken?'
 - 'Wat zou er gebeuren, als...?'
- Laat de kinderen dit al 'hardop denkend' verwoorden. Indien nodig denkt u zelf (ook hardop) mee.

- Vervolgens gaan de kinderen zo veel mogelijk zelfstandig aan de slag. Laat de kinderen experimenteren en stimuleer hen, om het proces te 'monitoren' en bij te sturen waar nodig. Stel vragen als:
 - 'Wat doe je nu?'
 - 'Waarom doe je dat?'
 - 'Wat gebeurt er, als je...?'
- Kijk na afloop met de kinderen terug op de activiteit. Doe dat aan de hand van vragen als:
 - 'Hoe heb je het aangepakt?'
 - 'Waarom zo?'
 - 'Had het ook anders gekund?'

- 'Wat is het resultaat/de oplossing?'
- 'Was er ook een ander resultaat/andere oplossing mogelijk?'
- 'Hoe dan?'

Figuur 2

Voorbeeld 'onderzoekende houding stimuleren'.

(Bron: Piramide-project De zomer in je bol, van het Cito.)

Pientere kinderen

Activiteit | Groep 1 en 2

Individueel of Duo of Kleine groep | In deze activiteit experimenteren de kinderen met 'drijven' en 'zinken'. Laat de kinderen bij elk voorwerp steeds de volgende werkwijze volgen:

- 1 De kinderen voorspellen wat er gebeurt als je het voorwerp in het water legt.
- 2 De kinderen voeren de proef uit en verwoorden wat ze zien en denken.
- 3 De kinderen kijken terug naar hun voorspelling. Klopte hun voorspelling?
- 4 De kinderen bedenken een verklaring voor wat ze gezien hebben. Waarom klopte hun voorspelling wel/niet? Hoe komt het dat een voorwerp blijft drijven? Moet het klein, groot, licht of zwaar zijn? Maakt het uit van welk materiaal het voorwerp is gemaakt? Als een voorwerp zinkt, zakt het dan altijd direct naar de bodem (zinkt het snel of langzaam)? Hoe kan het dat sommige voorwerpen eerst blijven drijven en daarna zinken (of onder het wateroppervlak blijven zweven)?

De kinderen kunnen bijvoorbeeld de volgende ontdekkingen doen:

- een houten kraal drijft in het water, terwijl een glazen knikker van dezelfde grootte zinkt;
- voorwerpen kunnen eerst drijven en daarna zinken als ze zich hebben volgezogen of gevuld met water (een washandje, een plastic flesje);
- voorwerpen kunnen eerst drijven, zich langzaam volzuigen en dan onder het wateroppervlak blijven 'zweven' (een schuursponsje);
- een plastic bakje blijft drijven, maar als er voorwerpen in het bakje worden gelegd, zakt het bakje steeds dieper weg;
- de grootte van het voorwerp bepaalt niet of het drijft of zinkt;
- in horizontale toestand drijft het deksel van een glazen potje, in verticale toestand zinkt het deksel;
- een voorwerp dat je vult met lucht blijft drijven (een zwembandje, een leeg plastic flesje met dop).

Onderzoekende houding

Door op deze wijze het denkproces te stimuleren, realiseren de kinderen zich, dat er vaak meerdere aanpakken en oplossingen mogelijk zijn. Zo leren ze niet alleen van hun eigen aanpak, maar ook van de aanpak van een ander. Ze worden creatief en handig in het bedenken van oplossingen voor problemen en leren (waar nodig) hun werkwijze bij te sturen. Het gaat er dus om een onderzoekende houding bij de kinderen te stimuleren. (Zie als voorbeeld: figuur 2, hiernaast.) Spreek de kinderen ook aan op hun creativiteit. Laat ze samenwerken. Laat ze experimenteren met materialen. (Zoals bijvoorbeeld bij 'drijven' en 'zinken'.) Leg probleempjes voor, waar bij voorkeur meerdere aanpakken en oplossingen/resultaten mogelijk zijn. (Zie als voorbeeld: figuur 3, op pagina 31.) En stimuleer de kinderen om vooraf te anticiperen en achteraf te reflecteren op de activiteit.

Uitdagen

Mogelijkheden

Er zijn verschillende mogelijkheden, om kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong uit te dagen op hun eigen niveau. Bijvoorbeeld door:

- binnen een reguliere activiteit te differentiëren; zo sluit de activiteit beter aan bij het ontwikkelingsniveau van de kinderen;
- een reguliere activiteit aan te passen (moeilijker te maken) en die activiteit dan apart met uw groepje kinderen uit te voeren;
- zélf uw eigen (compleet nieuwe) activiteiten voor de kinderen te maken.

Doe het zelf!

Bedenk op welke wijze u een reguliere activiteit wilt aanpassen of wat u centraal wilt stellen in

een door uzelf ontwikkelde activiteit. Hierbij kunt u gebruikmaken van de suggesties/concrete tips, die zijn opgenomen op praxisbulletin.nl. In een activiteit kunt u een van de daar genoemde aspecten (onderdelen) verwerken, maar uiteraard ook een combinatie van twee of meer van die onderdelen. (Zie ook: *Onderdelen voor aanpassing*, hierna.)

Onderdelen voor aanpassing

U kunt activiteiten op verschillende onderdelen – al dan niet in combinatie met elkaar – aanpassen. We denken dan aan de onderdelen:

Taal / Materiaal / Samenwerken /
Onderzoeken / Construeren

Deze vijf onderdelen zijn verder uitgewerkt op praxisbulletin.nl. (Zie daar: *Suggesties voor het aanpassen van projectactiviteiten voor pientere kinderen*.)

Hoe zit dat?

In een groot deel van de Piramide-projecten voor kleuters is in de Denkhoeck een *Hoe zit dat?*-activiteit opgenomen. Het doel van dit type activiteit is, dat kinderen zélf bedenken wat ze over een bepaald onderwerp (of thema) willen weten. U laat ze dit onder woorden brengen in een leervraag. Vervolgens stimuleert u de kinderen, om te bedenken ‘hoe’ ze het antwoord op hun vraag zouden kunnen vinden. De kinderen gaan ook daadwerkelijk op zoek naar dat antwoord. Dit type activiteit is bij uitstek geschikt, om tegemoet te komen aan de grote leerbehoefte van kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong en ze tegelijk te stimuleren om te ‘leren leren’. (Zie als voorbeeld: figuur 4, op praxisbulletin.nl.)

Figuur 3

Voorbeeld ‘probleempjes oplossen’.

(Bron: *Piramide-project Allemaal mensen, van het Cito*.)

Plezier!

U bent erin geslaagd, om uw groepje van zeven kinderen een aanbod te geven, dat past bij de individuele behoefte van deze kinderen. Ze hebben met veel plezier gewerkt aan de extra, uitdagende activiteiten. Ze zijn meer betrokken geraakt, hebben wat nieuws geleerd en zijn nog steeds nieuwsgierig naar andere, nieuwe dingen!
Veel succes!



Pientere kinderen

Activiteit | Groep 1 en 2

●● Duo of ● Kleine groep | De kinderen gaan op verschillende manieren verder aan de slag met het meten met hun lichaam:

- De kinderen tellen hoeveel handen (voeten) een voorwerp lang is, bijvoorbeeld: *de lengte van de tafel is zes handen*. Zij noteren dit op hun vel papier door middel van stippen of een getsymbool.
- De kinderen gaan lengten schatten, bijvoorbeeld: *Ik denk dat het van de deur tot aan de tafel vier grote stappen is*. Daarna gaan ze het opmeten.
- Laat de kinderen nadenken over de volgende vraag: *Als jullie iets opmeten met jullie voeten is het aantal voetjes meer dan wanneer ik datzelfde opmeet met mijn voeten. Hoe komt dat? (relativiteit van lichaamsmaten) Geldt dat ook voor het opmeten met andere lichaamsdelen? Zijn er ook verschillen tussen jullie? (het ene kind is bijvoorbeeld langer dan het andere kind)*
- De kinderen hebben voorwerpen opgemeten met hun handen, voeten (voetje voor voetje of grote stappen zetten) en/of hele lichaam. *Kunnen jullie nog meer manieren bedenken om iets op te meten? Zijn er nog andere lichaamsdelen die je daarvoor kunt gebruiken? (bijvoorbeeld, duim of vinger, onderarm) Kun je nog andere materialen bedenken waarmee je iets kunt opmeten? (stukken touw, stroken papier)*